
Als een dak opeens **niet meer vanzelf- sprekend is**

Met het Nationaal Actieplan Dakloosheid ambiëren we dat in 2030 iedereen in Nederland een eigen woonplek heeft. Dat vergt veel samenwerking: landelijk, maar vooral lokaal. Waarbij het van belang is om ook de verborgen dakloosheid (mensen die bijvoorbeeld in de auto of bij familie slapen) aan te pakken. ▶

Tekst: Orkun Akinci Beeld: Dieuwertje Bravenboer

O

Op de tafel van haar appartement boven een Dordtse winkelstrip ligt een puzzel van duizend stukjes. De buitenkanten zijn vergevorderd, in het midden gaapt een gat waar alle resterende deeltjes nog een plaats moeten krijgen. Voor Corine de Graaf, 47 en moeder van twee tieners, zorgt de puzzel voor broodnodige ontspanning. Het zijn hectische jaren, emotioneel loopt ze snel over. Probeert ze 's avonds de stukjes aan elkaar te passen, dan krijgt ze weer rust in haar hoofd. Het is niet moeilijk om de symboliek erin te zien. Het hele bestaan is momenteel één grote puzzel voor De Graaf. Met haar scheiding, begin 2023, viel ook de basis voor een stabiel leven weg. Opeens kreeg het woord 'dakloos' een plek in haar vocabulaire. 'Het was tot dat moment voor mij een term van horen zeggen. Ik wist dat dakloosheid bestond, ook onder mensen die uit een gewone gezinssituatie komen. Dat het zo erg voelt, kon ik me niet indenken. Als je niet geholpen kunt worden door je eigen gemeente waar je van kinds af aan hebt gewoond, dan zak je door de grond.'

Thuisloos

Want dat is zoals het voelt. Sinds De Graaf te horen kreeg dat ze niet voor een urgentie in aanmerking kwam, komt het aan op eigen inventiviteit. Ze noemt zichzelf overigens thuisloos in plaats van dakloos, dat klinkt minder erg. Bovendien, hoe moeilijk de oplossingen ook elke keer weer zijn, hebben De Graaf en haar kinderen feitelijk altijd een dak boven hun hoofd gehad. Eerst in een bed and breakfast daarna bij een gezin met drie jonge kinderen, een ouder echtpaar en nu in de vorm van een veel te duur appartement. Elke uitweg is een tijdelijke, waardoor ze nooit uit de overlevingsstand raakt. Aan het raam naast de voordeur hangt een veelzeggende poster. Twee woorden, God en jou, worden bijeengebracht door een groot rood hart. Het zijn de kerk en de kerkgangers geweest die op de moeilijkste momenten voor De Graaf en de kinderen klaarstonden. 'Zij vormden onze redding. De kerk heeft een hechte gemeenschap die begrijpt dat je mensen in nood moet helpen. Toen ik daar op zondag een keer keihard begon te huilen, kwamen natuurlijk de vragen. En besloten mensen ons in huis op te

nemen. Dat is heel bijzonder en ik ben er ook zeer dankbaar voor. Al heb je natuurlijk nooit rust als je in andere huishoudens verblijft.'

Diverse groep

De afgelopen jaren hebben emmers met tranen gekost. Maar er is ook altijd weer veerkracht. Zo is De Graaf betrokken bij de Verandergroep Woonregels, die er alles aan doet om ook de verborgen dakloosheid (mensen die bij kennissen, in de auto of op een vakantiepark overnachten) in Dordrecht op de politieke agenda te krijgen. De eerste successen zijn daar. Er komt een experiment waarbij jaarlijks vijftig woningen worden vrijgemaakt voor dakloze mensen die geen gebruikmaken van de opvang, bijvoorbeeld omdat er kinderen in het spel zijn. En de gemeente heeft zich aangemeld voor de volgende ETHOS-telling, om inzicht te krijgen in de omvang van de groep. Dat is een jaarlijkse analyse van de Hogeschool Utrecht en het Kansfonds, op basis van tellingen die lokale (maatschappelijke) organisaties doen. De derde telling werd in oktober gepubliceerd en leverde een aantal op van bijna 29.000 dakloze mensen, in 57 deelnemende gemeenten. En wat elke keer opnieuw blijkt: de groep is heel divers. 'Mannen, vrouwen en kinderen van alle leeftijden en met verschillende achtergronden', zegt onderzoeker Gercoline van Beek. 'Dat blijft opvallen.'

Mooie initiatieven

Voor veel gemeenten geven de cijfers aanleiding voor nieuw beleid. Doorgaans in samenwerking met de regio, zegt Van Beek. 'Aan het aantal regio's dat zich aanmeldt, merken we hoe het onderwerp de laatste jaren is gaan leven. Verantwoordelijke wethouders zien het belang in van betrouwbare cijfers. Lang heerste het idee dat kleinere gemeenten geen zorgprobleem hadden. Nu wordt erkend dat dakloosheid iedereen kan overkomen. Ook buiten de grote stad kun je in een scheiding terechtkomen of je baan verliezen waardoor je je huis uit moet.' We hebben het dan over economische dakloosheid. Links en rechts ziet Van Beek mooie initiatieven ontstaan voor de groep die dit overkomt. 'Tiny houses bijvoorbeeld, of het ombouwen van grotere panden. In combinatie met preventie kun je zo een eind komen. Tegelijk hebben we in Nederland natuurlijk een structureel woonprobleem. Om dat op te lossen en voldoende betaalbare woningen te krijgen, hebben we ook de landelijke overheid nodig.'

Wonen Eerst

In de huidige situatie maakt het nogal een verschil waar je vandaan komt. Had Corine de Graaf in 's-Hertogenbosch gewoond, zou het zo maar kunnen zijn dat ze al verder was geweest. Die gemeente geldt als landelijk koploper in dakloosheidsbestrijding en deed samen met de regio mee aan de eerste ETHOS-telling. Een van de gemeenten die het goede voorbeeld wil volgen, is Haarlem. In een regionaal actieplan met corporaties, maatschappelijke organisaties en buurgemeenten is het streefdoel vastgelegd om binnen drie maanden huisvesting te regelen voor dakloze mensen die in aanmerking komen voor maatschappelijke opvang en in staat zijn zelfstandig te wonen: het Wonen Eerst-principe.

In de oude situatie is een verblijf van twee tot vier jaar in de opvang geen uitzondering. Dat heeft nogal wat consequenties, vertelt verantwoordelijk wethouder in Haarlem Diana van Loenen. 'Het draagt niet bij aan het herstel van mensen. Er is onzekerheid, de onrust om je heen doet ook geen goed. En het systeem is ook nog eens duur. Bij wijze van proef hebben we dit jaar een start gemaakt met tien huishoudens, met in totaal zeven kinderen. We hebben ze gemiddeld binnen 84 dagen kunnen plaatsen. Vier huishoudens hebben in die periode kort in de opvang gezeten, de andere zes konden tijdelijk in hun eigen netwerk verblijven. Dat laatste is ook makkelijker als je weet dat de oplossing nabij is.'

Gercoline van Beek

Diana van Loenen

6 Het idee heerste dat kleinere gemeenten geen zorgprobleem hadden 2

Beeld: Mila van Egmond, Mediatheek Rijksoverheid

Rob de Bood

Marieke Heilbron

Een aantal van hen vertelt hoe belangrijk Wonen Eerst voor ze is. Zo legt een alleenstaande schilder uit hoe een psychose hem dakloos maakte, de maatschappelijke opvang lonkte en dat het project echt een redding voor hem is. Hoe hij zeker weet dat het door de stress van dakloosheid niet goed met hem zou zijn afgelopen. 'Het enige wat ik nodig heb, is dat ik tussen mijn schilderijen zit. Dan ben ik gelukkig.'

Een gescheiden vader zegt met tranen in de ogen hoe moeilijk het is om lichtpuntjes te zien als je in de penarie zit. En hoe fijn het is om in de weekenden zijn dochtertje weer thuis te kunnen hebben. Het is volgens directeur-bestuurder Robin de Bood van perMens juist deze groep, door een verdrietige gebeurtenis dakloos geraakte mensen, die heel goed in staat is om zelfstandig te wonen. 'De 24-uursopvang werkt hospitaliserend, daar worden ze niet beter van. Wonen Eerst bespaart deze mensen een lange, moeizame weg. We begeleiden hen ook tijdens de eerste periode. Maar doordat ze al snel een woning krijgen, hebben ze vaak minder zorg nodig dan wanneer ze eerst jarenlang in de opvang hebben gezeten.'

Schaarste

De opvang. Het is een angstbeeld dat Corine De Graaf tot op heden bespaard is gebleven. Met dank aan de broeders en zusters van de kerk én haar

spaarpot. Sinds vorig jaar woont ze in een vrijesector-huurwoning. Min of meer noodgedwongen, want ze wil en kan het haar kinderen van 17 en 13 niet aandoen om geen plek voor zichzelf te hebben. 'Het betekent wel dat ik elke maand inlever, want de huur is hoger dan mijn inkomsten. Daarom is dit ook maar een tijdelijke oplossing. Ik werk 16 uur per week bij een drukkerij. Door mijn mentale en fysieke gezondheid lukt het me niet om langer te werken. Ik heb nog steeds geen rust. En ik heb een reumatische aandoening die door de spanningen erger wordt.'

Hoe mooi de oplossing van een eigen woning ook kan zijn, het aantal beschikbare woningen is wel een uitdaging. De Bood wijst op de schaarste, volgens hem het grootste knelpunt. Directeur-bestuurder Marieke Heilbron van Elan Wonen erkent dat, terwijl ze wonen tegelijkertijd 'de basis van perspectief' noemt. 'Zolang je die niet hebt, staat je leven op pauze. Je doet eigenlijk niet mee.'

Regionaal Actieplan Dakloosheid

Tegelijk zien corporaties het als hun maatschappelijke verantwoordelijkheid om kwetsbare mensen in een vroeg stadium te helpen. Vandaar dat Elan Wonen zich net als de andere corporaties in de regio Haarlem aan het Regionaal Actieplan Dakloosheid heeft verbonden. Heilbron: 'In de pilotfase hebben wij zes mensen gehuisvest. Het is ontroerend om te horen hoeveel verschil dat maakt. Mijn beeld over dakloze mensen is de afgelopen tijd bijgesteld. Vaak

© ANP

Opvang dak-
en thuislozen
Leger des Heils.

gaat het om mensen die het gewoon even niet meer kunnen bijbenen, die door een bepaalde gebeurtenis opeens kwetsbaar zijn geworden. Die zijn er niet alleen in de grote stad, het komt overal voor. Juist daarom denk ik dat Wonen Eerst in elke Nederlandse gemeente tot goede resultaten kan leiden.'

Dat vereist wel een intensieve samenwerking. Tussen corporaties, zorgorganisaties én regio-gemeenten. Diana Van Loenen is daarom blij dat haar collega-wethouders rondom Haarlem zijn aangehaakt. 'Dat is dapper. Centrumgemeenten hebben over het algemeen de meeste voorzieningen. In andere gemeenten kunnen ze mensen doorverwijzen en zeggen: "Haarlem, succes ermee." Maar dat doen ze dus niet.'

Dat levert niet alleen gelukkige mensen op, er is ook een bijvangst. Iedere persoon die uit de maatschappelijke opvang kan worden gehouden, scheelt een hoop kosten. Van Loenen kan geen reden bedenken om deze aanpak los te laten en nodigt collega's graag uit voor een werkbezoek. 'We hebben in Nederland allemaal hetzelfde probleem. Zoals wij in 's-Hertogenbosch zijn gaan kijken om te leren,

mogen anderen bij ons komen zien hoe we het organiseren. Wij maken echt verschil voor de mensen die ons nodig hebben.'

6 Zolang je geen woning hebt, staat je leven op pauze. Je doet eigenlijk niet mee 9

Hoop

Honderd kilometer zuidwaarts zet ook Dordrecht nu de eerste stappen. De aankondiging dat er vijftig woningen worden vrijgemaakt, zorgt bij Corine De Graaf voor hoop. 'Ik weet niet of het ons gaat helpen, daar denk ik natuurlijk wel over na. Het is in elk geval al fijn dat ook hier iets gebeurt. Dat de strenge regels niet belangrijker zijn dan de persoonlijke verhalen. Hoe dan ook komen wij op een of andere manier wel een keer uit deze situatie. Al zou het na bijna drie jaar fijn zijn als dat snel gebeurt.' 6

Meer informatie op [eersteenthuis.nl](https://www.eersteenthuis.nl) en platform-sociaaldomein.nl.